

Roy Disney jatkaa Walt-setänsä perintöä

Harri Römpötti

"Meillä on valmiit suunnitelmat seuraavaksi viideksi vuodeksi. Me menestymme. Muut saavat tehdä mitä lystävät", kuittaa Roy Edward Disney tyyneesti. Hän on Disney-yhtymän animaatio-osaston johtaja ja koko konsernin hallituksen varapuheenjohtaja.

Muilla Roy Disney tarkoittaa toisia studioita, jotka ovat kaikki ryntäämässä kilpailemaan piirroselokuvien markkinoista. Roylla on aihetta itsevarmuuteen, onhan hänellä takanaan setänsä, legendaarisen elokuvamoguli Walt Disneyn (1901-66) ja isänsä Roy Oliver Disneyn luoma koneisto ja konsepti. Disney on hallinnut maailman animaatiomarkkinoita vuosikymmenet niin perusteellisesti, että monet luulevat Walt Disneyn keksineen koko elokuvalajin. Ainakin ennen vanhaan lapset ja jotkut aikuisetkin olettivat myös, että Walt-setä piirsi itse yhtiön kaikki elokuvat ja sarjakuvat.

Walt Disneyhän ei kuitenkaan ollut animaation keksijä. Piirroselokuvan tekniikka kyllä kehittyi hänen studioillaan, joilla tuotettiin muun muassa ensimmäinen äänipiirretty, Mikki Hiiri -lyhäri Höyrylaiva-Ville (1928) ja ensimmäinen värillinen pitkä animaatio Lumikki.

On väitetty, että Disneytä itseään harmitti, kun hän ei osannut koskaan piirtää Mikin tai Aku Ankan hahmoja kunnolla niitä kinuaville fancilleen. Ennen kaikkea Disney oli kovan luokan liikemies, joka teki nimestään tuotemerkin. Tuotemerkki esiintyi Walt Disneyn nimikirjoituksena, jonka muut olivat piirtäneet yhtiön tunnuksiksi. Sitäkään hän ei osannut itse jäjitellä kunnolla. Monet ovat epäilleet aitoja omistuskirjoituksia väärennöksiksi, kun ne eivät muistuta yhtiön logoa.

"Kasvoin Walt-sedän lähipiirissä. Hän oli kuin kuka tahansa kiva setä. Aloitin työt hänen leivissään 50-luvulla suunnilleen collegen jälkeen. Hän oli kova pomo. Waltin alaisena opin yrittämään ahkerasti ja etenin pohjalta ylöspäin", Roy Dis-

ney muistelee. Walt Disney vaali itsensä kovasti samanlaista kuvaa. Hän kasvoi Yhdysvaltain keskilännessä, Kansasissa, missä periamerikkalaiset arvot ovat aina olleet kunniaissa. Perhe oli köyhä, mutta Walt toteutti amerikkalaisen unelman nousemalla ryysyistä rikkauteen.

Nousu ei myöskään ollut jatkuvaa. Jo 20-luvulla Disney menetti kerran kaiken, koska oli myynyt siihen asti menestyneimmän hahmonsä, Oswald-kanin tekijänoikeudet elokuvien jakelijalle. Siitä pitäen hän pitikin kiinni yhtiönsä hahmojen ja tuotteiden kaikista oikeuksista mustasukkaisesti.

Disney'n ensimmäinen suurmenestys oli Lumikki ja seitsemän kääpiötä (1937). Sitä pidettiin aikoinaan tajuttomana riskinä, koska tuotanto kesti vuosia ja tuli poikkeuksellisen kalliiksi. Lumikin myötä Disney siirtyi puhtoiseen koko perheen viihteeseen. Aikaisemminhan lyhäreitä esitettiin näytelmäelokuvien alkukuvina enimmäkseen aikuisille. Niinpä varhainen Mikki sai polttaa tupakkaa, juoda viinaa ja vokotella Minniä aika ronskisti.

Pitkiin piirrettyihin keskittyminen vei pian Disneyn vaikeuksiin toisen maailmansodan sulkiessa elintärkeät ulkomaanmarkkinat samaan aikaan kun Disneyn pääomat olivat kiinni uuden studion rakentamisessa. Varsinaiseen kukoistukseen Disney nousikin vasta 50-luvulla, jolloin nykyinen johtaja aloitteli uraansa vuonna 1954 leikkauksen apulaisena yhtiön luontoclokuissa. Disney alkoi kasvaa samalla kun Hollywoodin kulta-aika loppui ja muut studiot joutuivat vaikeuksiin.

Vuodesta 1948 alkoi television nousukausi, mikä alkoi söi kiihtyvällä tahdilla elokuvateattereiden kävijämääriä. Amerikkalaiset alkoivat linnoittautua olohuoneisiinsa. Disney oli ainoa, joka osasi hyödyntää tilannetta. Toisin kuin muut studiot, Disney ei myynyt vanhoja elokuviaan televisioon. Sen sijaan hän alkoi tuottaa telkkariin uutta ohjelmaa, joka oli usein silkkaa muun tuotannon mainontaa. Mikki Hiiri -kerho sai valtavan suosion ja siinä esitettiin paljon pätkiä yhtiön elokuvista.

Samaan aikaan Disney oli alkanut rakentaa ensimmäistä huvipuistoaan. Lapsille suunnatuista elokuvista oli helppo myydä leluja ja muuta tavaraa. Disney kykeni luomaan viihteen yleisimperiumin ja sitomaan sen kokonaisuudeksi, jonka jokainen osa mainosti ja tuki toisia. Nykyään tuollainen elokuvien tuotteistaminen on jo normi,

mutta muut keksivät sen vasta suhteellisen myöhään. Touhu alkoi laajeta oikeastaan vasta 70-luvun lopulla George Lucasin Tähtien sodan menestyksen myötä. Nykyään koko Hollywoodin elokuvateollisuus onkin "disneytynyt".

Muut studiot havahtuivat sattumoisin tuotetaivaiden suunnittelisuuteen aikana, kun Disney-imperiumilla meni taas huonosti. Disney'n kuollessa vuonna 1966 hänen "Maaginen kuningaskuntansa" oli alan tehokkain rahasampo. "Yhtiöllä ei mennyt kovin hyvin 70-luvun lopulla, jolloin pyrittiin enemmän toisintamaan vanhoja reseptejä kuin kokeilemaan uutta. Yhtiö keskittyi lähinnä huvipuistobisnekseen. Lopulta päätin lähteä talosta, koska minua ei kuunneltu", Roy Disney muistelee.

Hänet oli valittu Disneyn johtokuntaan ensimmäisen kerran vuonna 1967. Vuodesta 1957 lähtien hän oli työskennellyt käsikirjoittajana, vuodesta 1968 tuottajana ja vuodesta 1973 ohjaajana lähinnä luontoclokuissa, joista oli aloittanutkin. Lista näyttäisi päättyvän vuoteen 1978.

"Vuoteen 1984 mennessä Wall Streetin sijoittajat tulivat mukaan Disneyn kuvioihin. Se oli rumaa aikaa, kaootista bisnesmeininkiä. Johtoa saneerattiin ja Michael Eisner tuli mukaan." Silloin myös Roy Disney palasi. Vuonna 1984 hän nousi yhtiön hallituksen varapuheenjohtajaksi. Roy Disneyn hallussa oli koko ajan ollut huomattava osuus Disney-yhtiön osakkeista. Tietävästi hän antoi tukensa Eisnerille ja muille uusille johtajille sillä ehdolla, ettei vanhaa yhtiötä pilkottaisi myytäväksi taivaan tuuliin.

Michael Eisnerin on nähty luotsanneen Disneyn nykyaikaiseksi elokuva-yhtiöksi, joka ei enää keskity pelkästään lastenvihteeseen. Disney-tuotemerkki on yhä varattu melkein kokonaan koko

perheen viihteelle, mutta esimerkiksi Quentin Tarantinon väkivaltaelokuvia myyvä Miramax on osa konsernia. Roy Disney puolestaan uudisti Disneyn piirroselokuvaosastoa, joka oli ollut jo vuosikausia huonossa jamassa. 70-luvun lopussa joukko animaattoreita oli jättänyt studion Don Bluthin johdolla. Bluth menestyi omalla studiollaan elokuvilla NIMH -rouva Brisby ja hänen salainen maailmansa ja Fievel matkalla Amerikkaan.

"Animaatio oli aina ollut yhtiön ydin. Tuolloin se oli jäänyt pahasti keksannolle. Vuonna 1984 siellä oltiin juuri saamassa valmiiksi Hiidenpata, josta tuli täydellinen katastrofi." Ainoa kerta, kun Roy Disneyn itsevarmuus tuntuu pettävän on, kun hän muistelee paluutaan animaatiostudiolle ja sieltä löytynyttä Hiidenpataa. "Se ei ollut hyvä uutinen Eisnerille ja muille, jotka tulivat uusina taloon. Onneksi studiolla oli myös muutamia nuoria taiteilijoita, kuten John Musker ja Ron Clements, jotka eivät pitäneet Hiidenpadasta. Heillä oli joitakin melkein tuotantovalmiita ja lupaavia ideoita."

"Raahasin Eisnerin katsomaan heidän projektejaan. Muutkin vakuutuivat animaation mahdollisuuksista. Aluksi teimme nopeasti ja halvalla, mutta kun tulosta alkoi näkyä, pääsimme takaisin tositoimiin."

Musker ja Clements ohjasivat Pienen merenneidon (1989). Se oli Disneyn ensimmäinen todella kunnianhimoisen piirroselokuva vuosiin ja palautti animaation kaupallisesti varteentotettavaksi viihteen lajiksi. Tämä oli (Bluthin tuotteiden ohella) merkki muille studioille lähteä mukaan nopeasti laajenevaan kilpailuun.

Yhtä nimeä Roy Disney ei mielellään muistele. Hänen aisaparinaan Disneyn animaatioyksikön uudistamisessa

oli Jeffrey Katzenberg, joka lähti yhtiöstä Steven Spielbergin mukaan perustamaan Dreamworks-studiota. Katzenberg tietävästi petti, kun Eisner nostikin toisen ehdokkaan helikopterionnettomuudessa kuolleen Frank Wellsin tilalle yhtiön korkeimpaan johtoon. Disneyn 90-luvun menestynein näyttö Leijonakuningas oli Katzenbergin päävastuulla. Nyt Dreamworks on hänen johdolla Disneyn vakavin kilpailija animaatioalalla.

Disney'n suurin taiteellinen voitto 90-luvulla on puolestaan juuri Suomen ensi-iltansa saava Mulan. Amsterdamissa lokakuun alussa pidetyssä Mulanin jättimäisessä Euroopan markkinoiden lehdistötilaisuudessa paikalla olleet elokuvantekijät olivat selvästi ja aiheellisesti ylpeitä Mulanista. Samalla Mulan on myös iso näyttö Disneyn 90-luvun animaatiotuotannon rajusta laajentumisesta. Uusi Floridaan perustettu studio oli Mulanissa ensimmäistä kertaa päävastuussa pitkästä animaatiosta perinteisen Kalifornian pääyksikön sijaan. Nykyään kolmella animaatiostudiolla on yhteensä 2500-3000 työntekijää. Lisäksi Pixar-yhtiö tekee Disneylle tietokoneanimaatioita.

"Floridassa nuori porukka on tyytyväistä, koska tuntevat olevansa vähän syrjässä Burbankista ja siksi enemmän omillaan. Mutta myös Pariisin osastotamme tulee pian täysipainoinen studio." "Eri yksiköillä haemme valmiutta uusiin ratkaisuihin. Se näkyy tulevissa projekteissa. Jatkamme Walt-sedän perintöä." ☐

ELI UASIL B. KUOLLEESSA KAUPUNGISSA

• Jauhamme leikkurienkin tulla
• Mikki Toivonen esikokki
• Aikakausen 52-osainen
riisi se nyt hirtaan 15 mk
11.5 mk peräkirjuriin muutamia

BIORRINO &
BERGAMAS
TALIKKALIA SE65
01570 VANTAA